

231. САСТАНАК СЕКЦИЈЕ ЗА ИСТОРИЈУ МЕДИЦИНЕ СЛД САЖЕТАК ПРЕДАВАЊА

ФАРМАКОЛОШКИ СПИСИ ХИЛАНДАРСКОГ МЕДИЦИНСКОГ КОДЕКСА

Др Зоран Ваџић

Ђорђе Сп. Радојичић је 1952. године у библиотеци манастира Хиландар открио медицински рукопис коме је на основу текста на првој страници дао назив „Бесједа от познанија болести по пипанију жил“. Рукопис је у целини снимљен 1959. године и тиме је омогућено потпуније истраживање његовог садржаја. Реља Катић је проучавајући фотографисане странице овог списка установио да се у њему, сем списка на који је указао Ђ. Сп. Радојичић, налазе и други списи медицинског садржаја. Овај зборник различитих медицинских списка назван је *Хиландарски медицински кодекс*.

Хиландарски медицински кодекс (ХМК) је приручник за лекаре. У већини његових списка то је јасно наглашено. Према медицинским дисциплинама списе ХМК аутор овог рада је сврстао у шест група (Етички, Дијагностички, О огњицама, О заразним болестима, Терапијски и Фармаколошки).

Посебно ће у оквиру састанка бити анализирани Фармаколошки списи ХМК: „Спис о једноставним лековима“, „Спис о сложеним лековима“ и „Спис о отровима“, који чине прву српску фармакопеју. У Фармаколошким списима се наводи укупно 206 дрога биљног, минералног и животињског порекла.

У „Спису о једноставним лековима“ дати су описи 146 различитих лекова (*simplicia*): биљног порекла (*vegetabilia*, 125), минералног порекла (*mineralia*, 13), животињског порекла (*animalia*, 8)

У овом раду дати су примери за анализу *simplicia* биљног, минералног и животињског порекла наведених у ХМК. (1) Опис лека: назив лека на српскословенском језику и савременом српском језику, својство лека у складу са тетрауморалном теоријом, име под којим се наводи у *Circa instans Matthaeusa Plateariusa*, научно име, дрога; (2) Главна употреба у ХМК и у савременој литератури. Наведена су упутства за прикупљање и чување дроге (рок трајања), мере за израду лекова, анализирани су облици лекова (55 облика лекова за пероралну и спољну употребу), средства за апликацију лека, дозирање лекова, индикације и контрандикације.

У анализи „Списа о сложеним лековима“ дати су облици сложених лекова (пилуле, електуарија, ђулап и сируп, уље, маст, емпластер), њихов састав, начин припреме, индикације, дозирање и употреба. Посебно су анализирана електуарија диасатирион, златни и горки; златна маст и уље популеон.

У анализи „Списа о отровима“ говори се о профилакси тровања, природи и начину деловања различитих врста отрова минералног, животињског и биљног порекла, дијагностици дијагностика тровања и о терапији тровања.

У овом раду је по први пут дат детаљан приказ садржаја српске средњовековне фармакопеје, упоређено је фармаколошко дејство симплиција описано у ХМК са модерном литературом, дат је допринос у тумачењу порекла термина у Фармаколошким списима ХМК и све симплиције су означене научним именом (биноминална номенклатура).

За нашу медицину и културу *Хиландарски кодекс* је значајан, јер представља доказ да је Србима у средњем веку била позната европска научна медицина и да је у то време у Србији било образованих лекара. Захваљујућу *Кодексу* сазнајемо да се српска медицина, до пада под турско ропство, развијала упоредо са европском. Други значај је, да богатство народних медицинских термина садржаних у њему и народна ботаничка терминологија указују да су његови састављачи били лекари српског порекла.

Хиландарски медицински кодекса је значајан и за европску историју медицине, јер представља једини познати примерак велике збирке медицинских списа салернско-монпељеске школе написан на народном језику.